

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาอรรถาภิธานสารสนเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปราย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาอรรถาภิธานสารสนเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 เอกสาร ประกอบด้วย ตำรา บทความทางวิชาการ และหนังสืออ้างอิง

- ตำราภาษาไทยด้านสารสนเทศศาสตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบริการสารสนเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2560 รวมจำนวน 210 ชื่อเรื่อง โดยพิจารณาคัดเลือกจากตำราซึ่งผลิตและสถาบันอุดมศึกษาใช้ในการเรียนการสอน

- บทความทางวิชาการภาษาไทยด้านสารสนเทศศาสตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบริการสารสนเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2560 รวมจำนวน 225 บทความ โดยพิจารณาคัดเลือกจากวารสารวิชาการทางสารสนเทศศาสตร์ที่มีรายชื่ออยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์การอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

- หนังสืออ้างอิงภาษาไทยประเภทพจนานุกรม สารานุกรม วิทยานุกรมทางบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 5 ชื่อเรื่อง

1.2.2 บุคคล หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก

ผู้วิจัยจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก เพื่อร่วมพิจารณาตรวจสอบอรรถาภิธานในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยจะพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการสร้างอรรถาภิธาน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพสารสนเทศศาสตร์ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา นักเอกสารสนเทศ นักวิชาการ ฯลฯ จำนวน 10 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบบันทึกข้อมูล ประเด็นการสนทนากลุ่ม

1.3.1 แบบบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยพัฒนาแบบบันทึกข้อมูล โดยศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบบันทึกข้อมูลกรณีศึกษา ประมวลสรุป และพิจารณาตัดแปลงให้เหมาะสมกับงานวิจัย

1.3.2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก ร่วมเสนอให้ความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกคำศัพท์ที่สอดคล้องและครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาด้านการบริการสารสนเทศ ความถูกต้องของการวิเคราะห์คำศัพท์ และความถูกต้องของการจัดลำดับชั้นคำศัพท์

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา

1.4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลและการสนทนากลุ่ม

1) แบบบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยพัฒนาแบบบันทึกข้อมูลขึ้นมาเพื่อใช้ในการรวบรวมคำศัพท์เป็นการเฉพาะ และบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล โดยรวบรวมคำศัพท์ทางด้านการบริการสารสนเทศจากตำราภาษาไทยด้านสารสนเทศศาสตร์ และวารสารภาษาไทยที่นำเสนอบทความทางวิชาการด้านสารสนเทศศาสตร์ และหนังสืออ้างอิงด้านสารสนเทศศาสตร์ ประมวลและคัดสรรคำ พิจารณา วิเคราะห์คำศัพท์ที่รวบรวม จัดกลุ่มคำและจัดลำดับชั้นของคำศัพท์ไทย-อังกฤษ ตามลักษณะโครงสร้างการสร้างกรณีศึกษา

2) การสนทนากลุ่ม (focus group)

ผู้วิจัยจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก เพื่อร่วมพิจารณาตรวจสอบกรณีศึกษาในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการสร้างกรณีศึกษา

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.1 นำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูลมาวิเคราะห์หาความถี่โดยการนับจำนวนของคำศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละความสัมพันธ์ (USE, UF, BT, NT, RT ฯลฯ)

1.5.2 นำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูลมาประมวลและนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบของโครงสร้างกรณีศึกษา โดยจัดกลุ่มคำและจัดลำดับชั้นของคำศัพท์ไทย-อังกฤษ ตามลักษณะโครงสร้างการสร้างกรณีศึกษา

1.5.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาประมวลและนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำข้อคิดเห็นมาปรับแก้ไขบรรณานุกรมตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ

1.6 ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

การวิเคราะห์ความถี่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ความถี่โดยการนับจำนวนของคำศัพท์ที่ปรากฏในแต่ละความสัมพันธ์ พบว่ามีศัพท์หลัก คำศัพท์ที่มีความหมายกว้างกว่าศัพท์หลัก (broader term -- BT) คำศัพท์ที่มีความหมายแคบกว่าศัพท์หลัก (narrower term -- NT) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศัพท์หลัก (related term -- RT) คำศัพท์ที่ไม่ใช่เป็นศัพท์หลักแต่เป็นการโยงมาจากศัพท์หลัก (used for -- UF) คำศัพท์ที่กำหนดให้เป็นศัพท์หลักซึ่งเป็นการโยงไปยังศัพท์หลัก (USE) รวมทั้งสิ้น 481 คำ จำแนกได้ดังนี้

1) ศัพท์หลัก จำนวน 85 คำ

2) คำศัพท์ที่มีความหมายกว้างกว่าศัพท์หลัก (broader term -- BT) จำนวน 83 คำ ในจำนวนนี้สามารถปรับคำศัพท์ให้เป็นศัพท์หลักได้ 24 คำ

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำสูงสุด 8 ครั้ง ห้องสมุด (libraries)

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำ 6 ครั้ง บริการสารสนเทศ (information services)

3) คำศัพท์ที่มีความหมายแคบกว่าศัพท์หลัก (narrower term -- NT) จำนวน 121 คำ ในจำนวนนี้สามารถปรับคำศัพท์ให้เป็นศัพท์หลักได้ 46 คำ

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำสูงสุด 3 ครั้ง บริการสารสนเทศ (information services)

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำ 2 ครั้ง เครือข่ายห้องสมุด (library networks)

วารสารวิชาการ (journals)

หนังสือ (books)

4) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศัพท์หลัก (related term -- RT) จำนวน 192 คำ ในจำนวนนี้สามารถปรับคำศัพท์ให้เป็นศัพท์หลักได้ 45 คำ

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำสูงสุด 9 ครั้ง ผู้ใช้ (users)

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำ 5 ครั้ง สารานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ (electronic encyclopedias)

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (electronic books)

คำศัพท์ที่ปรากฏซ้ำ 4 ครั้ง ความคาดหวังของผู้ใช้ (user expectations)

ความต้องการสารสนเทศ (information needs)

พฤติกรรมผู้ใช้ (user behavior)

5) คำศัพท์ที่ไม่ใช่เป็นศัพท์หลักแต่เป็นการโยงมาจากศัพท์หลัก (used for – UF) จำนวน

48 คำ

6) ศัพท์ที่กำหนดให้เป็นศัพท์หลักซึ่งเป็นการโยงไปยังศัพท์หลัก (USE) จำนวน 35 คำ

2. การอภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะอภิปราย ดังนี้

2.1 กระบวนการพัฒนาอรรถาภิธาน พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพันธ์ วงศ์ฤกษ์ดี (2553) Medelyan & Witten (2014) และ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2543) ที่สะท้อนกระบวนการพัฒนาอรรถาภิธานซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ คือ 1) ศึกษาและรวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องทุก ๆ วลีหรือคำสำคัญที่ปรากฏในเอกสาร 2) จัดกลุ่มและวิเคราะห์คำศัพท์เพื่อหาความสัมพันธ์ของคำศัพท์และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ในกลุ่มตามลำดับชั้น ครอบคลุมคำศัพท์ที่มีความหมายกว้าง ศัพท์ที่มีความหมายแคบ และโยงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกัน 3) พิจารณาปรับปรุงแก้ไขคำศัพท์ให้ถูกต้องโดยจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ประเภทของอรรถาภิธาน อรรถาภิธานสารสนเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศที่ผู้วิจัยพัฒนาเป็นอรรถาภิธานสองภาษา คือ ภาษาไทย-อังกฤษ โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักและกำกับด้วยภาษาอังกฤษ จัดเป็นอรรถาภิธานหลายภาษา (*multilingual thesauri*) คือ ตั้งแต่สองภาษาขึ้นไป เช่นเดียวกับ *อรรถาภิธานด้านการเกษตร* (Thai National AGRIS Centre, 2014) ที่รวบรวมคำศัพท์ด้านการเกษตรและสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกว่า 46,000 คำ แสดงผลในสองภาษาหลัก คือภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสองภาษารอง คือภาษาฝรั่งเศส และภาษาสเปน ในส่วนของ *การจำแนกประเภทตามเนื้อหา* อรรถาภิธานสารสนเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ จัดเป็นอรรถาภิธานเฉพาะสาขาวิชา (*disciplinary thesauri* หรือ *subject thesauri*) เช่นเดียวกับ อรรถาภิธานสาขาการศึกษา (The thesaurus of ERIC descriptor) อรรถาภิธานด้านสารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยี และบรรณารักษศาสตร์ (ASIS&T thesaurus of information science, technology, and librarianship) และ หาก *จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ* อรรถาภิธานสารสนเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ จัดเป็นอรรถาภิธานที่พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นคู่มือเฉพาะด้านที่รวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

3.1 การนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ **บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ** โดยการประมวลคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดกลุ่ม กำหนดรหัส และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ในกลุ่มตามลำดับชั้น ครอบคลุมคำศัพท์ที่มีความหมายกว้าง ศัพท์ที่มีความหมายแคบ และโยงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกัน โดยนำเสนอในรูปของบรรณารักษศาสตร์สองภาษา คือ ภาษาไทย-อังกฤษ โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก และกำกับด้วยภาษาอังกฤษในคำศัพท์ทุกคำ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะยังประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ

1) ผู้ผลิตตำรา บทความวิชาการ งานวิชาการอื่นๆ และผู้ใช้สารสนเทศ มีชุดคำศัพท์สารนิเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศที่รวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้มากมาย ซึ่งผู้ใช้สามารถนำคำศัพท์เหล่านี้ไปใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ การเข้าถึงสารสนเทศโดยอาศัยคำศัพท์จากบรรณารักษศาสตร์จะทำให้ได้สารสนเทศที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการได้อย่างครบถ้วน

2) ผู้ปฏิบัติงานในองค์การสารสนเทศ เช่น บรรณารักษ์ นักสารสนเทศ ฯลฯ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สารสนเทศ การจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ มีคำศัพท์สารนิเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศที่เป็นมาตรฐาน สามารถนำไปใช้ในการควบคุมคำศัพท์ที่ใช้ไปในแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือช่วยผู้ใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างครบถ้วน และครอบคลุมเนื้อหาที่ผู้ใช้ต้องการ

3.1.2 การพัฒนาบรรณารักษศาสตร์เพื่อควบคุมคำศัพท์เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องความหลากหลายของการใช้คำศัพท์ และคำศัพท์ที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย บรรณารักษศาสตร์เป็นศัพท์ควบคุม (controlled vocabulary) หากเปรียบเทียบกับหัวเรื่อง (subject headings) ซึ่งเป็นศัพท์ควบคุมเช่นเดียวกัน จะพบว่า ด้วยโครงสร้างความสัมพันธ์และกฎเกณฑ์ในรายละเอียดของศัพท์ควบคุมแบบบรรณารักษศาสตร์มีความซับซ้อนกว่าหัวเรื่อง และสัญลักษณ์แทนความสัมพันธ์มีรูปแบบและความหมายเฉพาะตัว ดังนั้นการเลือกใช้คำศัพท์จากชุดคำศัพท์แบบบรรณารักษศาสตร์จึงมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่า

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 การวิจัยครั้งนี้ได้ผลลัพธ์เป็นชุดคำศัพท์สารนิเทศศาสตร์ด้านการบริการสารสนเทศ ซึ่งผลลัพธ์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสารนิเทศศาสตร์เท่านั้น แท้จริงแล้วขอบเขตเนื้อหาของสารนิเทศศาสตร์ยังครอบคลุมเนื้อหาอีกหลายประเด็น อาทิ งานเทคนิคของห้องสมุด เทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหาร ฯลฯ ซึ่งแต่ละงานมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องมากมาย และคำศัพท์หลายคำเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน หากมีการวิจัยต่อยอดโดยขยายขอบเขตของการทำวิจัยให้กว้างขวางมากขึ้นครอบคลุมสารนิเทศศาสตร์ในทุกๆ ด้าน และเผยแพร่บรรณารักษศาสตร์ผ่านเว็บไซต์ จะเอื้อประโยชน์และเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถ

เข้าถึงคำศัพท์ได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น การขยายขอบเขตการวิจัยจึงเท่ากับเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และสร้างมาตรฐานด้านการใช้คำศัพท์ด้านสารสนเทศศาสตร์

3.2.2 การนำช่องทางการสื่อสารอื่นๆ ในสังคมออนไลน์มาร่วมพัฒนารูปแบบในการนำเสนอ คำศัพท์ ซึ่งนอกเหนือจากการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาข้อยุติในการพิจารณาคำศัพท์แล้ว การเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานที่สนใจได้มีส่วนร่วมและได้ทดลองใช้งานจริง ด้วยการโพสต์เนื้อหาบนคลาวด์ (cloud) หรือการใช้โปรแกรม Thesaurus & Taxonomy Management Software เช่น "Poolparty" <https://www.poolparty.biz/taxonomy-thesaurus-management/> ในการนำเสนอผลการวิจัย โดย เชื่อมโยง (link) ให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงผลการวิจัยทั้งหมดได้ ก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งผู้สนใจ สามารถมีส่วนร่วมในการพิจารณาคำศัพท์และให้ข้อคิดเห็น ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานวิจัยอีก ช่องทางหนึ่ง

